

oponentský posudek

NOBICHT, Jakub, *Lov a myslivost na jižní a západní Moravě* v 18. století, disertační práce, Univerzita Pardubice 2016, 287 s.

Předložená disertační práce zpracovává téma, kterému se v českém prostředí dosud nedostalo výrazné pozornosti. Nechci na tomto místě přidávat nějaký podrobnější kontextuální historiografický exkurz, a tak pouze konstatuji, že poslední pokus o syntetické dílo na toto téma v češtině je už více jak půl století starý a že v posledních dvaceti letech se tématu skoro nikdo odborně nevěnuje. Navíc chybí i mnoho dílčích analýz, takže shrnovat se téma v podstatě ani nedá. Proto musí každý zájemce začít od pramenů, spolehnout se na kontextuální literaturu k dějinám velkostatku, šlechty a jejího životního stylu a trpělivě hledat odpovědi i na ty nejjednodušší otázky. Přesně o to se pokusil Jakub Nobicht – vybral si několik moravských panství v držení vysoké šlechty a pokusil se zejména na základě velkostatkových pramenů (vychází hlavně z lesních účtů, důchodních účtů, instrukcí, rejstříků zástřelného, soupisů lesního personálu a občas i z vojenského mapování) postihnout tematiku lovu a myslivosti na těchto panstvích v letech 1730-1800. Sám autor označil svůj přístup za hospodářský pohled na téma, a to zejména z toho důvodu, že se nejvíce spolehl na fakta získaná výzkumem účetního materiálu, v němž byla vedena evidence zastřelené zvěře a jejího dalšího využití (kůže, masa) v rámci velkostatku.

Nebudu podrobně popisovat základní náležitosti a obsah spisu, pouze se soustředím na pozitiva a negativa práce. Za klady jednoznačně považuji zasazení problematiky do širšího rámce velkostatkového podnikání. Autor tak přesvědčivě dokládá, že výnosy z ulovené zvěře nikdy nebyly moc vysoké a ke konci 18. století se les stal jednoznačně zejména zdrojem dřeva, z jehož prodeje plynuly velkostatku vysoké zisky (někdy až pětina příjmů, s. 58 nn). To souviselo s prosazením trendu racionalizace velkostatkového podnikání, který autor sleduje v několika úrovních (popisuje soustředění velkostatkového aparátu na prodej dřeva, ale také zrod nového systému stanovování cen za zvěřinu, viz s. 89 nn i jinde). Pozoruhodná jsou také autorova zjištění o lesním personálu a jeho životě, kde mne osobně nejvíce zaujaly nejen

výsledky výzkumu jejich platů, ale zejména vývoje zástřelného, kterým si myslivci a další personál přivydělávali (s. 156 nn). Se všemi výsledky práce se ale nemohu ztotožnit a některé teze si určitě v budoucnu ještě zaslouží bližší diskusi.

To mne přivádí k negativům práce. Výhrad mám hned několik a jsou různého rázu. Nejprve se podívejme na formální stránku věci. Práce např. obsahuje doslova děsivou angličtinou sepsané summary. Koncepce práce – její dělení na množství kapitol – by mohla být jednodušší (třeba úvod a I. kapitola by mohly být propojené, taktéž bych spojil VII. a VIII. kapitolu). Také kvalita použitých obrázků je místy velmi nízká a propojení textové části s tabulkami v příloze by mohlo být důslednější (např. na s. 166, 169 autor hodnoty z tabulek moc nevyužívá). Na několika místech by se rozhodně hodilo, aby autor členil dlouhé pasáže a menší odstavce (s. 9, 43, 84-85, 108, 164, 167, 169-171...). S tím úzce souvisí jazyková podoba práce. Pravidelně se v ní nacházejí neobratná vyjádření, jako je třeba tato pasáž: „*Osoba Maxmiliána Oldřicha představovala prozíravou osobnost...*“ (s. 42) Mnohokrát pak autor používá zvláštní spojení „představitel lesního personálu“ pro nejvýše postaveného člena lesního personálu. Všechny prohršky zde nebudu citovat, protože by to posudek neúměrně natáhlo (odkazuji tedy aspoň na strany, kde se takové pasáže nacházejí: s. 12, 18, 22, 48, 52, 60, 63, 67, 88, 95-96, 100, 103, 118-119, 154, 164, 170, 173, 185, 193, 196 a 201 atd.). To vše jsou věci, které by se daly jednoduše odstranit.

Zásadnější výhrady mám v podstatě dvě. První spočívá v tom, že autor nevyužívá dostatečně kontextuální literaturu, jež by mu pomohla zasadit jeho interpretace do širšího rámce a umožnila by mu odhalit některé nepřesnosti, kterých se při výkladu dopouští. Neznalost této literatury se projevuje zejména v pasážích o šlechtických majitelích panství, jejich genealogiích (tyto pasáže jsou navíc trochu přebujelé a mohly by být redukovány pouze na konkrétní majitele panství v 18. století) či jejich vztahu k lovu a myslivosti.

Třeba v partiích o Ditrichštejnech postrádám zcela zásadní práce Rostislava Smíška, Ivo Cermana či nové studie Lenky Maršákové. Místo toho se autor spoléhá na méně kvalitní práce včetně třeba Juříkovy knihy *Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů*, jež postrádá vědeckou hodnotu (s. 35-39, 97 i jinde). Kdyby se místo toho seznámil třeba s loňským článkem Lenky Maršákové o Waltru Xaverovi z Ditrichštejna a jeho zdravotních problémech (vyšla v časopisu FHB), zjistil by, že tento kníže trpěl od mládí oční chorobou, která se postupně zhoršovala, až kníže skoro neviděl. Navíc se v 20. a 30. letech 18. století prakticky nevydával nikam mimo Mikulov a ani jeho blízcí ho nedokázali přemluvit, aby zajel

za lékaři do Vídně. Nikdo se pak asi nebude divit, že tento kníže láskou k lovu zrovna nehořel. Tato fakta by skvěle doplnila autorovu argumentaci, bohužel však s tímto článkem nepracuje.

Na mnoha místech pak podobně postrádám práci se stávající literaturou – nebudu natahovat text posudku, takže opět jen konstatuji, že o velkostatku vskutku nepsal jen Eduard Maur (s. 51 nn), v pasážích o itinerářích by se autorovi velmi hodila znalost disertace Jiřího Kubeše (tam je pokus o typologii itinerářů v barokním období) a pro srovnání by mohl užít známý itinerář Jana Adama z Questenbergu, který od třicátých let úmyslně nejezdil do Vídně. Kdyby tak učinil a pečlivěji by četl argumentaci ve studii Vítězslava Prchala, nemohl by autor opakovaně interpretovat přesun Karla Maxmiliána z Ditrichštejna v roce 1754 na venkovské statky jako výjimku z dobových konvencí (viz s. 93). Na venkově dlouhodobě pobývalo daleko více významných mužů, než se může po přečtení Maťovy studie o urganizaci zdát.

V pasážích věnovaných vztahu šlechty k lovu (či mysliveckému personálu) by se dále hodilo znát deníky Šporkova hofmistra Seemanna (20. – 40. léta 18. století), které sice nejsou vydané, ale právě na Univerzitě v Pardubicích jsme je připravovali k publikování a máme je přepsané. V nich je zmínka o vztahu šlechtice k lovu velmi dost a tento unikátní ego-dokument mohl být využit ke srovnání (obecně vzato: autor by mohl pracovat i s korespondencí šlechticů s hejtmany panství, tam by se jistě také daly najít zajímavé informace o plánování pobytů šlechty na statcích). Další aspekt vztahu šlechty k lovu se pak dá rekonstruovat ještě z jednoho typu pramene, který autor minul – totiž z inventářů zámeckých sídel, v nichž lze v 18. století pravidelně nalézt také zbrojnice s moderními loveckými zbraněmi. Tento fenomén poměrně detailně nedávno rozebral ve své disertaci Vítězslav Prchal. S jeho prací však autor opět nepracuje (stejně jako více nevyužívá rigorosum Jana Ivanegy) – proto jeho zevšeobecnující interpretace (viz s. 99) nepůsobí příliš přesvědčivě.

Kontextuální literatura by se podle mne také hodila v partiích o šlechtickém jídelníčku (s. 80-81), o darech (s. 100) či o defraudacích a roli alkoholu ve venkovské společnosti (s. 183).

Druhou zásadní připomínku mám k samotnému pojetí tématu, které se autor rozhodl zpracovat na základě provedení několika sond, přičemž zvolil čtyři významné šlechtické rody usazené na jižní Moravě a šest jejich panství. Jednak mne trochu zaráží jeho soustředění pouze na vysokou šlechtu, když jedním z nejbohatších vlastníků půdy byl na Moravě

olomoucký kníže-biskup. Místy to dokonce vypadá, že podle autora lovili v podstatě jen šlechtici (s. 1, 95) – aspoň tedy nikde nepíše, že právo lovu měly všechny pozemkové vrchnosti, tj. i biskup či ostatní duchovní vrchnosti. Jak to pak vypadalo na jejich panstvích? Osobně rozumím tomu, že se jimi autor nechtěl zabývat, měl by se však o tomto fenoménu aspoň zmínit.

Důležitější mi však přijde to, že se autor soustředil „pouze“ na prostor jižní Moravy. Řada otázek nadnesených v textu si totiž přímo říká o porovnání s výzkumem na nějakém šlechtickém panství poblíž Vídně. Šlechta z českých zemí tam statky ve sledovaném období měla a některé z nich dokonce prosluly svými loveckými revíry – na panství Kinských v Eckartsau dokonce pravidelně zajížděl panovník, Kinští tam postavili lovecký zámek a patřičným způsobem ho na počest bohyně Diany i vyzdobili. Císaři se tu tak líbilo, že později sám statek od Kinských zakoupil. Existují ale i jiné statky šlechty v okolí Vídně, odkud se pobyty šlechty v metropoli pravidelně zásobovaly (colloredský Staatz, černínské Jedlsee...). Nemohu se tedy ubránit dojmu, že geografické vymezení práci poněkud svazuje.

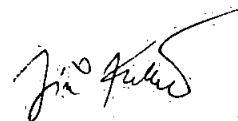
Ostatní mé připomínky jsou dílčího rázu a jsou ryze faktické. Zmíním se jen o jediné: Kde přišel autor k termínu obyčejní lidé (viz např. s. 129-131)? Zřejmě pochází z lesních účtů, ale jeho původní německou podobu autor nikde neuvádí. A už vůbec nevyužívá možností dalších pramenů (katastrů, gruntovnic, urbářů, matrik...), aby se pokusil určit, o koho se jedná; místy to vypadá, že venkovany chápe jako monolitní společnost bez hierarchií. Další postřehy nalezne autor v jednom z oponentských výtisků.

Pokud mám tedy svůj postoj k práci shrnout, pak konstatuji, že jsem na vážkách. Na jedné straně je nepopíratelné, že téma je vhodně zvolené, nosné, autor prošel poměrně širokou škálou pramenů a získal často velmi zajímavé údaje, které se pokusil pro období cca 80 let na přelomu starého a nového režimu vyhodnotit a výsledky porovnat s německy psanou literaturou. Podařilo se mu upozornit na některé ne tak známé fenomény a doložit na různých aspektech proces racionalizace velkostatkového hospodaření i v takové okrajové oblasti, jakou z hospodářského hlediska lov a myslivost byly. Na druhou stranu ale stejně tak jasně vidím problémy, s kterými se autor potýkal. Občas ho zrazovaly vyjadřovací schopnosti a zejména nepracoval s relevantní kontextuální literaturou. Také koncepce práce by zasloužila ještě hlubší promyšlení a ukotvení. Zásadní pro mne však je, že práce je v kontextu ostatního bádání přínosná a otevírá téma, které si to zaslouží. Jen doufám, že se brzy najdou další badatelé, kteří pramenné sondy rozmnoží, a že se v nějaké dohledné době dočkáme i nové

syntézy na téma lov a myslivost v raném novověku. Česká historiografie ji už znatelně postrádá. Jakub Nobicht naznačuje, kudy by cesta k této syntéze mohla vést.

Práci tedy doporučuji k obhajobě.

ve Vídni, 11. května 2016

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.